

Vaticaanse concilie was ‘gedecreteerd’. Het hoofdbestuur was zo blij met de ledenaanwas, dat het Kraaijvanger in september 1871 aanzette om nieuwe promotiereizen te maken. Als gevolg daarvan trok de evangelist in 1872 door de Zaanstreek; het zou zijn laatste reis voor de maatschappij zijn.<sup>37</sup>

Kraaijvanger stierf op nieuwjaarsdag 1873. Op 31 januari moreerde de uitvoerende commissie in haar vergadering dit ‘grootte verlies’. Aansluitend overlegde zij met de 36-jarige evangelisch-lutherse predikant van Haarlem, W.R. Poolman, die als executeur-testamentair optrad. De overledene bleek zijn gehele bezit, dat gedeeltelijk uit effecten bestond, aan de Evangelische Maatschappij te hebben nagelaten. Poolman had onder de nagelaten stukken ook een schuldbekentenis aan de erven J.R. Kraaijvanger, groot f655 en gedateerd op 29 juli 1855, aangetroffen.<sup>38</sup> Daarnaast een massa papieren, waaronder autobiografische aantekeningen, die afbraken op het moment dat Kraaijvanger in 1864 als evangelist naar Haarlem vertrok. Afsproken werd dat Poolman op grond van laatstgenoemde stukken voor de maatschappij de ‘historie’ van de overledene zou beschrijven. Waar nodig zouden daarbij namen van personen en plaatsen vervangen worden door initialen.<sup>39</sup>

### *Sint Joris tegen de roomse draak*

Poolman had er ongeveer een jaar voor nodig om Kraaijvanger postuum de status van protestants held te bereiden. De – voorzover na te gaan – reeds sterk gekleurde aantekeningen van laatstgenoemde werden door hem nog feller ingekleurd. Zo ontstond een tendentius, sensationeel, soms zelfs scabreus geschrift. Rome kon vanaf het begin van Kraaijvangers spirituele loopbaan weinig goeds doen. De jaren in St. Truiden werden doorgebracht in ‘de hel van klooster-bekrompenheid en monniken-fanatisme’. ‘Bijna al de paters’ van Megen waren tijdens het bestuur van de held ‘reeds op gevordenden leeftijd’; ze zouden soms de hele dag besteed hebben aan – zo citeerde Poolman Kraaijvanger – ‘drinken en brassen, om niet zeggen, zuipen’. Gelukkig echter kon laatstgenoemde dit ‘duffe kloosterleven’ achter zich laten op het moment dat hij missionaris werd in een minderbroedersstatie.<sup>40</sup>

In het hoofdstuk over de jaren waarin Kraaijvanger als kapelaan in diverse staties en parochies werkzaam was, werd de aanklacht tegen Rome verder opgevoerd. Aan het normale pastoraat van de priester besteedde Poolman geen letter. Alle aandacht ging uit naar de strijd die de pater als een onverschrokken negentiende-eeuwse Sint Joris had te voeren tegen misstanden in de Romana, en dan met name die op seksueel gebied. Smakelijke details werden de lezer niet onthouden. Zo zou, volgens hetgeen Kraaijvanger in een niet nader genoemde gemeente had opgevangen, zijn pastoor aldaar,

<sup>37</sup> Notulen EM II, 238, 240, 245, 247, 250, 254v.; Poolman, *Onze Pater*, 240; *Verslag van de twee en vijftigste vergadering der Predikanten-vereeniging in de provincie Groningen, Groningen 1871*, 4-5.

<sup>38</sup> Kraaijvangers vader, J.R. Kraaijvanger, was in 1831 overleden, zijn moeder in 1849; [www.genlias.nl](http://www.genlias.nl).

<sup>39</sup> W.R. Poolman (1836-1920) zal met Kraaijvanger bevriend zijn geraakt nadat hij in 1866 predikant in de Spaarnestad was geworden. Poolman, die zelf Kraaijvanger tot het schrijven van een autobiografie had aangezet, wilde aanvankelijk het aangetroffen materiaal omwerken tot een ‘novelle’; het EM-bestuur wenste echter ‘de historie zelve’. Poolman raadpleegde vanwege dit laatste naast Van der Hoeve: vader en zoon Hofstede de Groot, Moltzer, en G.Ph. Kits van Heijningen, eertijds predikant te Oudewater; Notulen EM II, 260, 263; *Onze Pater*, (III-IV), 91, 118, 194. Kraaijvangers bescheiden werden later in het archief van de EM gedeponeerd; ze zijn daar thans niet meer aanwezig.

<sup>40</sup> Poolman, *Onze Pater*, 39, 43-45.